

V NOVEM POKRAJINSKEM SVETU

NADIŠKA DOLINA IMA SVOJEGA POSLANCA

Monopol demokristijanov se maje; DC ni dobila v Kanalski dolini niti ene občine - Obmejni občini Srednje in Pontabelj prišle v roke levičarskim strankam, v Naborjetu-Ovčji vesi je pa zmagala domača neodvisna lista - Krščanska demokratska stranka je izgubila večino tudi v Trbižu - Ruggero Adami iz Sv. Lenarta izvoljen v pokrajinski svet

Administrativne volitve za obnovo občinskih in pokrajinskih svetov (niso pa obnovili vseh, ker nekaterim še ni potekla mandatna doba) in katerih se je udeležilo v vsej Italiji okoli 33 milijonov volivcev (iz inozemstva jih je prišlo zelo malo), so končane in kar je glavno, so se zaključile brez vsakega incidenta.

Ne glede na splošne rezultate — napredovanje komunistov in liberalcev in nazadovanje neofašistov in monarhistov — nas predvsem zanimajo rezultati Beneške Slovenije in Kanalske doline, bodisi za občinski svete kot za drugega pokrajinskega.

Rezultati, če jih vzamemo globalno, nam kažejo, da je krščanska demokracija v občinah, kjer živijo Slovenci, napravila velik korak nazaj, saj je v primerjavi z deželnimi volitvami, ki so se vršile letos maja meseca, izgubila v naših krajih okoli dva tisoč glasov. Občina Srednje je prišla v roke socialdemokratov.

Zasluga, da je prišlo do tega premika, gre predvsem volivcem, ki so končno spoznali resnično stanje, v katerem se nahajajo, ki je zaskrbljujoče zaradi izredno slabih gospodarskih pogojev. Do takega bednega ekonomskega stanja pa je prišlo predvsem zato, ker ustanove, pokrajina in država niso gledale s skrbnostjo in niti dajale našim vasem potrebnih pomoči, posebno ne onim, ki ležijo visoko v hribi, kjer so ekonomske razmere in prometne zveze, vedno zaradi brezbrzičnosti tožadnih odgovornih organov, slabe z ozirom na moderne, čase, v katerih živimo.

Pa se ustavimo pri rezultatih občine Srednje, kjer so socialdemokrati strgali krščanski demokraciji zmago. In misliti, da ni prišel domov na volitve skoraj noben emigrant! Doma, kot znano, so skoraj samo stari ljudje in otroci. To pomeni, da če se bi vrnilo le del tistih mož, ki so morali povežati culico in oditi v svet za vsakdanjim kruhom, bi bil poraz krščanske demokracije še večji. Če bi se povsod vrnilo za volitve emigranti, bi krščanska demokracija prav gotovo morala odstopiti v dostih občinah.

Vzemimo primer Špetra. Tukaj je krščanska demokracija sicer pridobila občino, a to se ji je posrečilo, ker so se levičarske stranke predstavile ločeno vsaka zase. Če bi socialdemokrati, socialisti in komunisti predstavili eno samo listo, bi krščanska demokracija prav gotovo zgubila občino, vsaj tako se more sklepati iz dobljenih rezultatov.

Svojevrsen rezultat je dala občina Brdo v Terski dolini: namesto stare koalicije socialdemokratov in desničarskih elementov je sedaj prevzela občinske vaveti krščanska demokracija. Tu so bile predstavljene dve listi in sicer lista krščanske demokracije in lista socialdemokratov. Na tej zadnji so kandidirali župan Marchiol in nekateri svetovalci prejšnje večine, katerim so se pridružili tudi pristaši Nennijeve stranke. Izgubili so predvsem zaradi tega, ker niso prišli domov na volitve emigranti.

Veseli nas pa, da je bil več kot kakšen naš prijatelj, kateremu so vedno bili pri srcu interesi in usoda našega ljudstva, izvoljen. Med tistimi, katerim se je posrečilo priti do tega uspeha je Ruggero Adami iz Sv. Lenarta, ki je bil izvoljen na socialdemokratski listo za pokrajinskega poslaka. Za nas in za naše prijatelje, ki žive raztreseni po svetu, predstavlja izvolitev iz vsakega vidika nedopovedljivo velik uspeh in posebno iz njegovega specifično moralnega in političnega pomena.

Preteklo je več kot pol stoletja, da ni bil izvoljen v videmski pokrajinski svet noben domačin: s ponosom se spominjamo, ko je bil takrat vreden predstavnik naših ljudi v pokrajinskem svetu naš nepoznan pesnik in narodni buditelj Ivan Trinko.

Povedati moramo tudi, da je krščanska demokracija izgubila vse občine

Kanalske doline in tri v Zelezem kanalu, kar je povsod, ker je bila ta vedno na površju, rodilo živahne komentarje. V Trbižu, kjer so volili s porcionalnim sistemom, je krščanska

Praznik Jugoslavije

Dne 29. novembra so jugoslovanski narodi po vsej državi slovesno praznovali obletnico rojstva nove Jugoslavije, katere temelji so bili položeni na ta dan pred 21. leti v bosanskem mestu Jajcu. Praznovali so ga v zavesti, da dosledno razvijajo tista načela, za katere so se odločil sredi najhujšega boja proti fašističnim okupatorjem, ko so sklenili, da bodo skovali nerazdružljivo enotnost in uresničili sredi najhujšega boja svoje človek središče vsega dogajanja.

Nova Jugoslavija se je na temeljih, ki so bili postavljeni leta 1943, razvila v državo, katere po svoji ureditvi vzbuja mednarodno zanimanje, s svojo zunanjo politiko pa zavzema čedalje bolj važno mesto med državami, ki se dosledno borijo za ohranitev svetovnega miru ter za pravične odnose med narodi in državami, politike, ki se vedno močneje uveljavlja na mednarodnem torišču.

Svoj veliki praznik so jugoslovanski narodi obhajali z novimi delovnimi zmagami, predvsem pa v zavesti, da jih pot, katero so ubrali tistega zgodovinskega dne, vodi v lepšo bodočnost.

demokracija izgubila večino: od 20 izvoljenih občinskih svetovalcev jih ima sedaj samo 9 (prej jih je imela kar 16). Od ostalih izvoljenih pa sta dva komunisti, trije socialisti, trije socialdemokrati, dva neofašista in en liberal. V prejšnjih občinskih skupščinah levičarske stranke sploh niso bile zastopane. Naj še omenimo, da jezikovna manjšina ni v občini sorazmerno zastopana. Izvoljena sta namreč samo dva iz Zabnic: Ludvik Florjan, ki je kandidiral na listi socialistov in Herbert Rosenwirth, ki je kandidiral na listi socialdemokratov.

V občini Naborjet-Ovčja ves, kjer živi močna slovenska jezikovna skupina, je zmagala nad krščansko demokratsko stranko domača neodvisna lista, ki je imela za znak zvon. V Pontebli, ki ni nič manj važna občina kot Trbiž, ki je tukaj sedež okraja ter vseh tromejnih carinskih in spedijskih uradov, je krščanska demokracija izgubila občino in je prišla tako v roke združenim levičarskim strankam (KP, PSI, PSIUP, PSDI). Enak poraz je krščanska demokracija doživela tudi v Zelezem kanalu, kjer se ji ni posrečilo od Rezjute do Pontabla dobiti niti ene občine. V Rezjuti (Resiuta), Dunji (Dogna) in Kluzi (Chiusaforte) so namreč zmagale levičarske stranke.

Mi, in z nami vsi vredni sinovi Beneške Slovenije in Kanalske doline, želimo, da bi pokrajinski poslanec Ruggero Adami — in tako tudi ostali naši prijatelji, ki so bili izvoljeni v občinske svete — hodil po stopinjah Ivana Trinka in s potrebno skrbnostjo in pogumom branil kulturne, ekonomske in socialne pravice naših ljudi, katerim čestitamo, da se jim je končno posrečilo prenesti v stvarnost željo, da imajo sedaj lastnega zastopnika v pokrajinskem svetu.

Kako so volili v Beneški Sloveniji

Spodaj podani podatki se nanašajo na izide pokrajinskih volitev. Kratice pomenijo: PCI - Komunistična stranka; MSI - neofašistično gibanje; PSI - Socialistična stranka; PDUIUM - Monarhistična stranka; PSDI - Socialdemokratska stranka; PSIUP - Socialistična stranka proletarske enotnosti; PLI - Liberalna stranka; DC - Krščanska demokratska stranka.

Občina	PCI	MSI	PSI	PDUIUM	PSDI	PSIUP	PLI	DC
Ahten (Attimis)	180	38	163	10	171	53	24	757
Dreka (Drenchia)	26	8	1	1	169	4	6	223
Fojda (Faedis)	235	36	275	16	164	54	32	1267
Grmek (Grimacco)	84	8	8	1	267	4	9	240
Gorjani (Montenars)	55	14	30	2	35	9	16	287
Neme (Nimis)	536	70	172	12	97	52	49	1058
Podbonesec (Pulfero)	37	14	16	6	346	5	49	1075
Prapotno (Prepotto)	35	27	60	6	206	12	6	458
Sovodnje (Savogna)	39	23	10	2	209	4	51	410
Srednje (Stregna)	11	1	10	7	389	1	12	198
Sv. Lenart (S. Leonardo)	36	8	11	4	391	1	87	427
Sv. Peter (S. Pietro)	132	32	92	9	508	17	89	646
Tavorjana (Torreano)	340	15	126	9	97	57	14	801
Tipana (Taipana)	123	15	102	9	35	1	10	692
Brdo (Lusevera)	22	20	119	6	179	4	2	521
Rezija (Resia)	50	58	57	15	247	8	20	624
Skupaj	1941	357	1252	115	3510	286	476	9684

OB DESETI OBLETNICI LONDONSKEGA SPORAŽUMA

Pismo SKGZ predsedniku italijanske vlade

Gospod predsednik!

Izvršni odbor Slovenske kulturno gospodarske zveze v Trstu, ki združuje pomembne kulturne, gospodarske in podporne organizacije slovenske skupnosti v Italiji, je na svoji seji 8. oktobra 1964, ob 10. obletnici podpisa Spomenice o soglasju v Londonu, poudrobno ocenil posledice in izvajanja določb tega sporazuma.

Izvršni odbor ugotavlja predvsem, da predstavlja sporazum izhodišče za novo obdobje odnosov med Italijo in Jugoslavijo. Pomiritev med obema deželama je utrdila mir v tem delu Evrope, okrepila medsebojne vezi in zaupanje ter omogočila normalno sožitje med mejnim prebivalstvom.

Sporazum o maloobmejnem prometu, ki je bil na podlagi člena 7 Spomenice sklenjen v Vidmu 20. 8. 1955, pomeni važen člen v verigi ugodnih posledic londonskih dogovorov, s posebnim ozirom na to, da obsega območje sporazuma obmejni pas vdolž celotne meje med Italijo in Jugoslavijo. Obojestransko lojalno izvajanje tega sporazuma, pripravljenost na široko interpretacijo in razumevanje za nadaljnjo razširitev pravic glede prehodov, območja in časovnega obdobja, je v soglasju z razpoloženjem prebivalstva, ki stremi za vedno bolj humanimi in strpnimi medsebojnimi odnosi, kar se odraža v želji po svobodnejšem gibanju, ne glede na mejo, s čimer tke medsebojne neposredne in tesnejše vezi. To svojo težnjo dokazuje prebivalstvo obeh mejnih področij z neprestanim večanjem mejnih prehodov.

V enaki meri kot slovenska skupnost v Italiji, na tržaškem, goriškem in videmskem področju, z zadoščenjem ugotavlja te pozitivne posledice, katerih dobrin je bila sama deležna, in z

zadoščenjem priznava vse, kar je bilo v duhu dogovorov izpolnjeno, tako je globoko prizadeta zaradi neizpolnjevanja mnogih bistvenih določb Posebnega statuta, ki je sestavni del Spomenice o soglasju.

Predvsem je graje vredno dejstvo, da Spomenice parlament italijanske republike ni formalno ratificiral, temveč jo je vzel samo «v vednost», kar je imelo za posledico, da so ji predvsem sodni organi v Trstu večkrat odkrili veljavo državnega zakona in možnost izvajanja določb Posebnega statuta. Tako stanje, ki daje videz provizornosti, nudi desnim političnim silam v državi povod za akcije, ki težijo k zastrupljanju odnosov med obema narodnostnima skupinama in med obema državama.

Do danes ni bilo, razen minimalnih izjem, ničesar storjenega, da bi bilo «slovenski etnični skupini omogočeno pravično zastopstvo na upravnih položajih, kjer gre zlasti za korist prebivalstva, kot določa člen 2 c Posebnega statuta.

Ni bil še razpisani natečaj za mesta v javnih uradih, da bi se to pravično zastopstvo doseglo, celo še ni bilo razpisa, po katerem bi znanje slovenskega jezika pomenilo prednost v lestvicih.

V uradih občin Tržaškega ozemlja Devin-Nabrežina, Zgonik, Repentabor in Dolina, ki so po narodnostni sestavi izključno ali povečini slovenske, nišo dosledno nameščeni tajniki — ti so uslužbenci prefekture, oziroma notranjega ministrstva — slovenske narodnosti.

Marsikje je v zadnjem času prišlo do poslabšanja. Pri šolskem skrbništvu v Trstu je bilo ukinjeno mesto svetovaleca za slovenske osnovne šole z izgo-

vorom, da italijanska zakonodaja takega mesta ne pozna, toda to mesto ni bilo nadomeščeno s takim, ki bi bilo v soglasju z zakonom.

Ob otvoritvi sodnega leta 1964 ni bil imenovan, v nasprotju s prejšnjimi leti, niti en Slovenec v razne odseke in komisije sodišča in prizivnega sodišča v Trstu.

V odseke Zbornice za industrijo, trgovino in kmetijstvo v Trstu, razen enega v kmetijskem, ni imenovan, noben Slovenec, čeprav predstavljajo v kmetijstvu večino, v obrti in mali trgovini pa visoko število.

Sprejeto ni bilo nobeno zakonsko

določilo, ki bi prepovedovalo netenje narodne in rasne mrznje, kot to določa člen 3. Pod pretezo protesta proti dvojezičnosti so se dvakrat ponovile protislovenske demonstracije in so bile očitno tolerirane. Zakonska določba proti takim izgredom bi pripadnike slovenske skupnosti zaščitila pred sramotanjem in sovražnimi dejanji, pripomogla bi tudi k hitrejši izločitvi rasističnih ostankov na tem ozemlju. Tako imenovana «demokracijska metoda samoizločevanja» se je pokazala mnogokrat kot neučinkovita in dvoumna.

(Nadaljevanje na 4. strani)

SESTANEK NA GOSPODARSKI ZBORNICI

FURLANIJA, TRST IN OKRAJ KOPER

za tesnejšo ekonomsko kooperacijo

Na pobudo gospodarske zbornice koprškega okraja so bili pretekli teden sestanki na trgovinskih zbornicah v Vidmu, Gorici in Trstu. Na teh sestankih so predstavniki gospodarstva dveh sosednjih dežel prikazali možnosti za nadaljnjo krepitev neposrednih stikov v okviru maloobmejnega blagovnega prometa.

Gre za to, da se med proizvodnimi podjetji na obeh straneh meje uveljavita tudi izmenjava tehnične dokumentacije in proizvodna kooperacija. Take možnosti so zlasti v lesni, kovinski, elektro in živilski industriji ter v industriji gradbenega materiala. Razgovori so dokazali, da obstajajo na obeh straneh interesi in realne možnosti za dolgoročnejši razvoj sodelovanja.

Predlogi, ki naj bi omogočili tak razvoj, so naslednji:

V okviru tržaškega in goriškega regionalnega sporazuma o blagovni izmenjavi, bi bilo treba omogočiti recipročen začasen uvoz oziroma izvoz tehnične dokumentacije, surovin, polizdelkov in izdelkov. Pri poslovnih bankah bi bilo treba zagotoviti sistem financiranja. Zamišljeno je, naj bi se industrijska kooperacija v začetku financirala iz deviznih sredstev, ki se realizirajo na osnovi blagovne izmenjave po obeh regionalnih sporazumih, pozneje pa iz deviznega priliva, na osnovi samih kooperacijskih odnosov.

Za doseg tega je predlagana ustanovitev mešane italijansko-jugoslovanske komisije pri področnih zborskih.

Izvoljeni občinski svetovalci v slovenskih in jezikovno mešanih občinah videmske pokrajine

Te občinske volitve so prinesle v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini nekaj novega. Ne samo, da je krščanska demokracija izgubila tri obmejne občine (Srednje, Ovcja ves, Pontabellj), in bo morala tudi v Trbižu sestaviti občinski odbor skupno s socialdemokrati in socialisti, ampak v osmih obmejnih občinah tudi ne bo več starih županov, ki so podpisali znano pismo vladi in parlamentu, s katerim so priporočali, naj bi se ne razširile manjšinske pravice tudi na Slovence videmske pokrajine, ker niso tokrat kandidirali ali pa so izgubili občino. Niso kandidirali župani sledečih občin: Gorjani, Tipana, Neme, Fojda, Špeter, Prapotno; župan Brda (Primo Marchiol, ki je kandidiral na socialdemokratski stranki) in župan Sredenj (Natale Bergnach, ki je kandidiral na listi krščanske demokracije) bosta morala odstopiti, ker sta bila izvoljena v manjšini.

V videmski pokrajini je 19 občin, kjer živijo Slovenci (16 v Be-

neški Sloveniji in 3 v Kanalski dolini). Od teh jih je 13 z manj kot 3 tisoč prebivalcev in zato je občinski svet sestavljen s 15 svetovalci, in 6 z manj kot 10 tisoč in je zato 20 svetovalcev; v eni sami občini, to je Trbiž, ki ima nad 5 tisoč prebivalcev, se je volilo s proporcionalnim sistemom. V Tavorjani pa so volili samo za pokrajinski svet, ker sedanjemu občinskemu svetu še ni potekla mandatna doba. Vseh skupaj je bilo izvoljenih 295 občinskih svetovalcev na 392 kandidatov.

Tu spodaj podajamo seznam izvoljenih občinskih svetovalcev sledečih občin (imena izvoljenih v ostalih občinah bomo objavili v prihodnji številki):

DREKA

Na listi krščanske demokracije: Mario Namor (255 glasov), Peter (234), Ivan Prapotnik (224), Ivan Dreščič (236), Gino Floreančič Tomazetič (222), Franc Bernjak (215), Bruno Dreščič (215), Jožef Cicigoj (209), Ivan Zufferli (207), Anton Trinko (207), Anton Krajnik (196).

V manjšini bodo: Ivan Prapotnik (147 glasov), Mario Bernjak (145) in Anton Krajnik (138), ki so bili izvoljeni na socialdemokratski listi.

SV. PETER SLOVENOV

Na listi krščanske demokracije: Koredič Gino (734 glasov), Sitaro Jožef (726), Galanda Mario (701), Zufferli Ferruccio (690), Bevilacqua Sergej (674), Jusa Albin (673), Milano Generoso (670), Sittaro Rafael (666), Cencič Mario (661), Cernoia Alvis (645).

V manjšini, ki so bili izvoljeni na socialdemokratski listi, pa bodo: Venturini Giancarlo (385), Koredič Anton (370) in Blazutič Ivan (356).

AHTEN

Na listi krščanske demokracije: Giuseppe Del Mestri s 786 glasovi, Franko Del Fabbro (733), Renato Trakonja (724), Giulio Erati (722), Arduino Verona (722), Alcide Turko (711), Aldo Leonaruzzi (693), Jožef Bombardir (690), Sisto Cerico (688), Aurelio Skubla (684), Danilo Sabotič (680) in Umberto Sigura (678).

V manjšini pa bodo: Remo Martinuzzi (346), Severino Culetto (341) in Aldo Del Negro (333).

REZIJA

Na listi krščanske demokracije: Barbarino Arturo, ki je dobil 497 glasov, Beltrame Bruno (465), Pielich Marčelino (462), Beltrame Pericle (459), Madotto Renato (457), Bobaz Anton (442), Micelli Alojz (438), Letič Remo (434), Maroncelli Lazar (428), Buttolo Ivan (423), Negro Jožef (413), Cossati Lino (402).

V manjšini pa bodo: Farina Giusto (294), Bobaz Sabino (231) in Micelli Livio (222), vsi izvoljeni na socialdemokratski listi.

GRMEK

Na listi krščanske demokracije: Jožef Klodič, ki je dobil 278 glasov, Danilo Kanalac (glasov 244), Aldo Gus (262), Lucio Zufferli (242), Rihard Vogrič (230), Jožef Pauletič (228), Jožef Rutar (225), Jožef Florjančič (223), Aleksander Vogrič (225), Adriano Bernjak (247) in Alfons Trušnjak (255).

V manjšini pa bodo: Pio Marinič (156), Faustino Kanalac (153) in Fabio-Aldo Vogrič (151), izvoljeni na socialdemokratski listi.

SVODNJE

Na listi krščanske demokracije: Jožef Podorieščak (427 glasov), Ivan Maurič (403), Ivan Černota (339), Ivan Masera (383), Pasquale Cernaio (368), Aldo Medves (354), Andrej Medves (343), Jožef Trinko (343), Jožef Gošnjak (339), Agostino Franz (332), Franc Martinič (315), Virginio Martinič (308).

V manjšini pa bodo: Anton Loscak (302), Damiano Ros (295) in Jožef Podorieščak, izvoljeni na listi socialdemokratov.

SV. LENART

Na listi krščanske demokracije: Robert Stanič (530), Aladino Dornjak (530), Jožef Primožič (527), Fiorenzo Kjuk (526), Anton Kjabaj (525), Jožef Lauretič (524), Jožef Sidar (522), Jožef Tomazetič (520), Alojz Simaz (516), Jožef Znidarčič (516), Valentin Tomazetič (504), Egidij Skaunik (479).

V manjšino pa: Ruggero Adam (344), ki je tudi pokrajinski svetovalec, Anton Bernardino (299) in Vincenc Krizetič (291), izvoljeni na listi socialdemokratov.

SREDNJE

Na listi socialdemokracije (P.S.D.I.) so bili izvoljeni: Jožef Drekonja (258), Anton Durjava (280), Čelso Durjavič (277), Jožef Lauretič (270), Pio Piccinini (259), Rihard Predan (268), Mario Hualica (279), Anton Simončič (282) Vincenc Veneto (260) in Livio Vogrič (273).

V manjšino pa so bili izvoljeni: Alojz Predan z 259 glasovi, Natale Bergnach (258) in Evgen Vogrič (256) in sicer na listi krščanske demokracije.

FOJDA

Na listi krščanske demokracije: Robert Celledoni (1103 glasov), Jožef Basso (1063), Bernard Celledoni (1040), Luciano Vanone (1026), Domenico Pelizzo (1020), Viktor Perabò (985), Gustavo Iacobuzio (982), Enzo Ursella (978), Hektor Trakonja (966), Anton Marzolla (962), Ennio De Luca (960), Ermenegildo Roiatti (960), David Sgiaravella (954), Sergio Gabrici (952), Giovanni Del Bianco (948), Italo Zuccolo (944).

V manjšini pa bodo: Antonio Beccari (331), Giovanni Grimaz

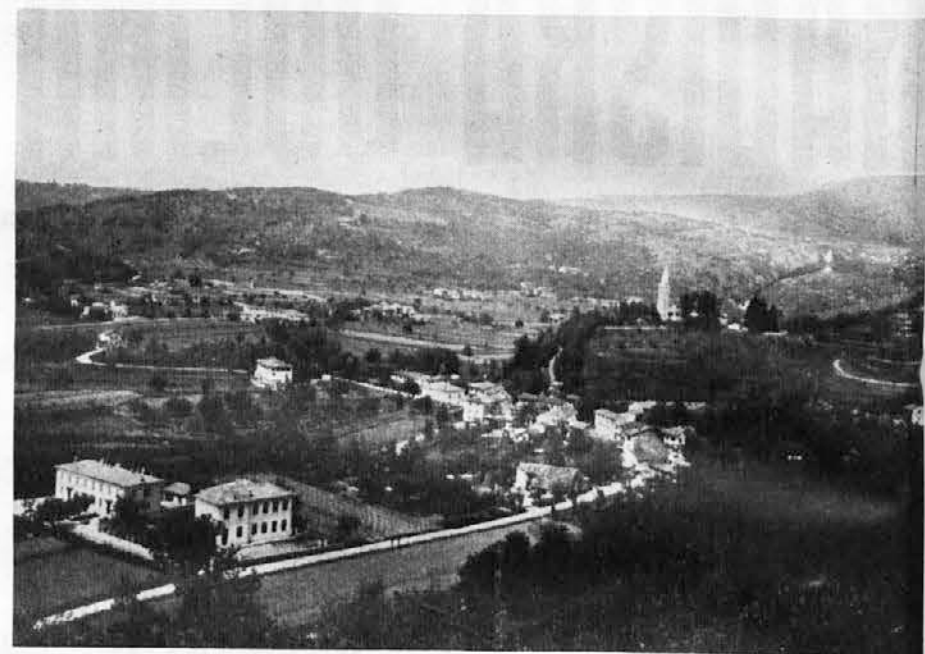
(326), Pio De Luca (325) in Pietro De Luca (323), izvoljeni na listi socialistične stranke (PSI).

PRAPOTNO

Na listi krščanske demokracije: Bruno Bernardo (426), Polidino Misigoi (418), Giampaolo Tilatti (416), Tranquillo Martinič

(416), Ivan Bernardo (415), Danilo Petrusa (415), Gino Kverčič (414), Dionisio Pasqualini (414), Natale Codromaz (413), Giordano Sirk (413), Celso Matelič (412).

V manjšini, izvoljeni na socialdemokratski listi, pa bodo: Luciano Marinič (314), Alfonso Napoli (366) in Silvio Marinič (335).

IBANA V IDRIJSKI DOLINI: to je jezikovno mešana vas v občini Prapotno, kamor je rad zahajal znani furlanski pesnik Pieri Zorut iz Lončana v Brdih

Šenlenarška dolina

Ivan Bernjak in Vincenc Predan

izgubila življenje pri avtomobilski nesreči

Vsej šenlenarški dolini je prizadejala smrtna nesreča, ki je terjala življenje 31 letnega Ivana Bernjaka iz Skrutovega in 26 letnega Vincenca Predana iz Zamira, neizmerno globoko žalost. Nesreča se je pripetila v noči 28. novembra pri prvih hišah v Remanzaccu. Avto je upravljal Predan. Kako je prišlo do nesreče je težko reči, ker ob tisti uri ni bilo očitvecev. Bernjak je umrl na licu mesta, dočim je Predan podlegel poškodbam drugi dan.

Ivan Bernjak se je pred nedavnim vrnil iz Belgije, kjer je bil več let na delu in bi sedaj moral uživati pokojnino, ker je postal invalid, a smrt je prekrizala vse načrte njegovi družini, na katero je bil zelo navezan. Zapušča ženo in dva mala otročiča. Tudi smrt mladega Vincenca je ganila vso okolico, kajti bil je dober in med vsemi priljubljen mladenič.

Zadnje čase se vse pogosteje dogajajo nesreče v naših krajih. V 29 dneh je izgubilo v Furlaniji življenje kar 36 oseb, od teh v enem tednu iz Nadiške doline trije.

Preiskave so ugotovile, da nastajajo nesreče največ zaradi vožnje v vinjenem stanju ali pa zaradi nesposobnosti prometnih znakov. Državni prokurator videmskega sodišča je zaradi tega pozval pristojne organe, naj okrepijo svojo budnost na cestah in strožje ravnaajo z osebami, ki so zakrivilje prekrške. Pozval je tudi šolskega skrbnika, naj tudi v šolah skrbijo za prometno vzgojo.

IDRIJSKA DOLINA

Smrtna avtomobilska nesreča

Vso Idrijsko dolino je globoko pretresla vest, da se je 22. novembra ob dveh zjutraj smrtno ponesrečil 25 letni geometer Štefan Kavčič iz Prapotnega. Mladi mož se je peljal s svojim »1300« iz Čedadja proti domu. Blizu mosta je iz neznanih vzrokov — morda mu je postalo slabo ali pa se ga je lotil spanec — zavozil na desno in nato zopet na levo, nakar se je zaletel v obcestni kamen, ki ga je odbil spet na de-

šno, od tu pa v jarek. Ponesrečenega sta našla šele več ur po incidentu dva avtomobilista, ki sta poskrbela za njegov prevoz v bolnico, kjer pa mu niso mogli nič pomagati. Rajnki zapušča mater in brata dr. Franciška.

FABELJ

Lojzka Čermuta-Beneton žrtev prometne nesreče

Dne 12. novembra se je v Venzonu smrtno ponesrečila 38 letna Lojzka Čermuta poročena Beneton. Zeno so peljali ta dan v videmsko bolnico, ker se ni počutila dobro, pri Venzonu pa se je v rešilni avto, s katerim so jo peljali, zaletel neki avstrijski kamion in tako je prišlo do zelo hude nesreče. Šofer rešilnega avtomobila je bil na mestu mrtve, Benetonova pa je izdihnila dva dni kasneje v bolnici. Njen mož Gino, ki jo je spremljal, se je tudi hudo ponesrečil, a je sedaj izven nevarnosti.

Kratke novice

NASIP OB HODOURNIKU

V teh dneh so dokončali z deli ob hudourniku Kiro, kjer so zgradili nov nasip, da ne bo mogla narasla voda več prestopati bregov in delati škodo. Stroški za to delo znašajo okoli 18 milijonov lir in jih je vzdržalo ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo.

JAVNA DELA

Kmalu bodo dokončali poljsko pot, ki bo vezala vasi Dus, Jelina in Jeronišče. V Sovodnjah bodo odpravili tudi ovinek reke Aborne, ki na tem mestu, posebno kadar naraste, izpodjeda cesto. To delo bo izvedla ustanova »Ente Friulano di Economia Montana«.

NESREČA. V bolnico so morali peljati 62 letnega Jožefa Medvesa iz Brda, ker je padel, ko je šel v mlekarino in si zlomil nogo. Ozdravil bo v enem mesecu.

PROSNID - Po kratki boleznini je umrl v videmski bolnici 82 letni Vigio Simiz, Miškorč po domače. Pokopali so ga v Prosnidu.

Po svetu in po Italiji

NA VOLITVAH na Tridentinskem in v Gornjem Poadižju za obnovo novega deželnega zbora je volilo nad 90% od skupno 518.000 volivcev. Tradicionalne politične stranke so v glavnem obdržale prejšnje položaje. V Gornjem Poadižju je dobila absolutno večino južnotirolska ljudska stranka (ki vključuje avstrijsko etnično manjšino), medtem ko je v tridentinski pokrajini obdržala prvo mesto krščanska demokracija.

SOMALIJA JE ZAHTEVALA od posebnega odbora OZN za dekolonizacijo, naj zahteva od Francije, da prizna francoski Somalijo neodvisnost. Na tem majhnem ozemlju pod francosko upravo živi nekaj nad 80.000 prebivalcev.

OBISKOVALCEM RIMSKE OPERE, ki zamudijo uverturo in se znajdejo pred zaprtimi vrati, odslej ne bo treba več čakati do konca prvega dejanja. Na notranjo televizijsko mrežo je v okrepevalnici priključen sprejemnik, na katerega zaslonu lahko spremljajo predstavo do prvega odmora.

JAPONSKA BO IMELA leta 1968 prvo ladjo na atomski pogon. Gradbeni stroški bodo znašali 1,5 milijarde jenov.

MEDNARODNA AVTO - CESTA, ki vodi od Niša do jugoslovansko - bolgarske meje, je dograjena. V Sisevački klisuri, ki je dolga 1.040 metrov, so morali zgraditi 14 predorov.

SPET NOVA DRŽAVA in sicer bo to Gambija, ki bo po sporazumu med predstavniki Velike Britanije in Gambije, postala neodvisna 18. februarja 1965. leta.

IRANSKA VLADA bo dala posebne olajšave kmetom, zlasti tistim, ki so dobili zemljo z agrarno reformo. Lansko leto je dobilo kredite 314.000 družin.

ITALIJANSKA VLADA je ukinila posebno takso za nakup novih avtomobilov domačih in tujih znamk.

ZDA IN ZAHODNA NEMICIJA sta podpisali sporazum, po katerem bodo ZDA izdelale za zahodnonemške pomorske sile tri rušilce, ki bodo imeli naprave za vodene izstrelke, ZDA pa bodo v Zahodni Nemčiji kupovale avtomatske 20-mm topove, ki jih uporablja zdaj vojska Zahodne Nemčije. Obe državi pa bodo skupaj izdelovali nove 60-tonske tanke.

ITALIJANSKE ZELEZNICE so utrpeli več deset milijard lir škode zaradi stavke železničarjev v Italiji. Pet dni pa so stankali tudi carinski uslužbenci, osemredno stavko pa so zdaj napovedali tudi poštarji.

AMERISKA KATOLISKA FEDERACIJA je povabila poveljnika katoliške cerkve papeža Pavla VI., naj se februarja prihodnjega leta udeleži v New Yorku skupščine za mir.

NADIŠKA DOLINA: tako izgledajo hribovske vasi na desnem bregu Nadiže v podbanske občini — Zgornja slika prikazuje Kau pri Zapotoku

DROBCI IZ NAŠE ZGODOVINE

Imenovanje novega velikega župana Landarske banke (1785)

Ljeta 1785 se je biu odpovedu službi velikega župana Landarske Banke Marin Batistič, sin renkega Ivana, in zatuò, za ne-dejo 24. julija 1785, je bila skli-cana velika sosjednja Landarske Banke za izbrat' novega velikega župana.

Na sosjednjo so muorli priti vsi župani, ki so spadali pod Landarsko banko, to je župani iz Dolenjega Barnasa, Bijač, Erbe-ča, Laz', Tarčete, Mersina, Pe-tjaha, Azle, Špjeta, Varha, Ofija-na, Saržente, Klenja, Brišč, Ron-ca, Sauodnje, Gorenjega Barna-sa, Matajura, Čepelčič in Brce.

Sosjednja se je zbrala pod ve-liko lipo, blizu cjerkve sv. Kviri-na, kakor navadno kadar je šlo za interese vseh županov nediške in sauodnjiske doline.

Slovenski advokat Karlo Po-dreka je najdu uon zapisnik (verbal) tiste sosjednje in mi ga prepisemo v domačem jeziku de se lo vjedelo kakuò lepuò naši ti stari so znali ragirat suojo malo daželo pred 170 ljetmi, kadar v naših dolinah je šele vejala pra-va demokracija.

«L.D.M.A.

«Nedeja 24 Julija 1785 Ind. 3ia.»

«Pri prečastiti Cjerkvi Sv. Kvi-rina, ki spada pod županstvo Az-le, na mestu kjer se navadno zoberajo župani spoštovanih dolin Landarja in Mjerse na veliko Sosjednjo (Aringo), pred podpi-sanimi pričami.

je bila postavno sklicana Velika Sosjednja (aringo = parlament), po ustnem povabilu vseh gospuo-dž županu Landarske Banke, ka-kor po navadi in po navadnih formalnostih, h kateri so paršli sledeči župani: (Sledijo imena 15 županou).

Na kateri sosjednji, postauno sklicani in zbrani za vso preča-stito Landarsko Banko, so župa-ni izvjedeli, da Veliki Zupan njih Banke Marin Batistič se je fraj-vojno odpovedu svoji službi in de zatuò je potrebno ga nado-mestiti in izbrati brez odloga dru-gega moža, de je pošten in za-tuò, za Velikega Župana, de ne bojo tarpjele škode zadjeve Ban-ke in za njè dobro gospodarstvo in mir.

Potem, ko so vsi postavani go-spuodje povjedali, de kaj mislijo, kakor je potrebno kadar se gre za tako velike zadjeve, in kakuò je od vsih poznana zmožnost in poštenost gospuoda Jusiča, so vsi pričujoči, brez de bi nobedan biu naspruotan, dali svoj glas, kakor so že prej bile sklenile so-

sjednje njih župansteu, za An-dreja Jusiča, sinu renkega Vin-cenca iz vasi Azla, ki je tukaj na sosjedni in je sprejeu za adnò ljetu in so ga imenovali za svoje-ga generalnega Prohuratorja, po-slanca, delegata in župana lete spoštovane Landarske Banke in so mu dali oblast, de bo mogù nastopiti v imenu sodolin, župa-ni in prebivalcev v vseh gospo-darskih zadjevah in interesih i-menovanih sodolin; in da bo muoru z največjo skrbjo in zve-stobò rješiti sedanje zadjeve in kar jih bo za naprej: de bo muo-gù nastopiti na navadnim Tribu-nalu, apelativnim in tudi na ve-sokih Sodnijah (magistrati), od-borih (Consigli), in kolegijah ča-stite Vlade (inclita dominante), in še posebno pred tron Narbuj-častitljivega (Doge), kadar bo potreba mu izročiti memorjale, prošnje, prositi audience in vse kar bo potrebno in nucno.

Goriomenjenemu Jusiču je bi-lo naročeno od goriomenjenih županou, de bo muoru z vso zve-stobò, odkrit srčnostjo in čistjò, nucati oblast, ki mu jo daje služ-ba župana, za de interesi sodo-lin ne bojo tarpjeli zastran nje-gove nemarnosti in slabega go-spodarjenja.

SODELOVANJE ITALIJE, JUGOSLAVIJE IN AVSTRIJE V ELEKTROGOSPODARSTVU

V Opatiji so zaključili posveto-vanje Regionalne skupine za koordinacijo proizvodnje in pre-nosa električne energije, ki jo predstavljajo elektrogospodarske ustanove Italije, Jugoslavije in Avstrije.

Sodelovanje na področju elek-trogospodarstva med temi drža-vami se je začelo letos aprila z ustanovnim občnim zborom ime-novanega združenja, ki ima svoj sedež v Ljubljani. Na sestanku so pregledali razvoj izgradnje, proizvodnje in potrošnje elek-trične energije in se pogovorili o perspektivah za bodoči razvoj. Pomenili so se tudi o ustanovit-vi posebnih delovnih skupin stro-kovnjakov včlanjenih držav za proučevanje raznih vprašanj, ki se pojavljajo na področju elek-

Določeno tudi je bilo od go-riomenjenih županou, da imeno-vani župan bo imel pravico 3 lire plače na dan vsakikrat, ki bo mo-ral iti za opravila Banke v Če-dad, Videm ali Palmo in 4 duka-te kadar pojde k presvetli Vladi (Benetke); potem pa bo muoru, kupe z deputatom Dominikom Mulonijem dati ratingo za vse kar je pategnu in kar je plaču.

Goriomenjeni župani so zaviša-li, tudi v imenu svojih župansteu da bo vse spoznano za dobro, kar bo opraviu v njih imenu itd.

Priče so bli Luka Bordon ren-kega Tomaža iz Podpeškega žu-panstva in Filip Cujan iz Barna-skega ».

To je prepiseno iz originala.

podp. «Lovrenc Kukovac kan-celir (sekretar) častivrednih Bank Landarja in Mjerse iz ak-tou istih Bank ».

Mi Slovenj Benečije se lahko pohvalmo pred vsim svjetom, de modruost naših očetou si je zna-la že pred taužint ljeti ustvariti in dotuod, ki njè padla Beneška republika, ohraniti takuò lepuò urajeno gospodarsko, ekonomič-no, sodnijsko autonomio, de še moderni bi muorli jih posnemati.

trogospodarskega sodelovanja.

Med Italijo in Jugoslavijo ob-stoja tozadevno sodelovanje že več let. Italija dobavlja električ-ni tok za koprsko področje, med-tem ko ga Jugoslavija po potrebi dobavlja na goriško področje. Iz-menjava električne energije med Avstrijo in Jugoslavijo teče po 110 kV daljnovodu med elektrar-nama v Labotu in Dravogradu.

Eden od osnovnih ciljev zdru-ženja je sodelovanje z Unijo za koordinacijo proizvodnje in pre-nosa električne energije, v kate-ri sodelujejo skoraj vse zapad-noevropske države od Finske do Portugalske. V tej smeri je zdru-ženje že sklenilo pogodbe o po-vezavi in izmenjavi električne e-nergije z vsemi sosednimi drža-vami z izjemo Albanije.

gor do Sorškega polja nad Ljubljano in da jo je tam kakor bojazljivec skrivaj pobrisal. Pa to so bili menda le hudobneži, ki nikomur nič ne verujejo; zato menim, da boše bolje, če midva z bralcem vzameva Krjavljevo za resnično.

« Tako ti praviš, Krjavelj, da se temu Martinku ne sme o čemer si bodi govoriti? » pravi kmet Matevžek.

« Kaj še! Ne sme se, ne! » vpije Krjavelj, ki je imel zraven naštetih še to dobro lastnost, da je glasno go-voril in besede vlekel.

« K tebi rad zahaja, pravijo », dostavi Matevžkov sosed, « ti že veš, kaj mu je nevšečno. Kaj praviš, za-kaj noče o tem gospodu s Paleska nič slišati, pa vendar eni vedo, da sta znana? Kaj ti kaj pove? »

« Nič ne pove! » odgovori Krjavelj.

« Če je hudiču zapisan, kar jaz mislim, ker ima zmerom denar, dasiravno živi kakor čuri muri božji volek v travi, brez dela, vem, da se kaj pomenita o vra-gu », pravi Matevžek in čez ramo pogleda sosedu, krč-marja in mladega Franca, ki se je tudi bliže pomaknil.

« Saj ga ni, hudiča, kdo ga je videl? » pravi krčmar in namežika drugim gostom, kakor bi hotel reči: zdaj ga imamo, poslušajte.

In res je bil Krjavelj naenkrat ves živ.

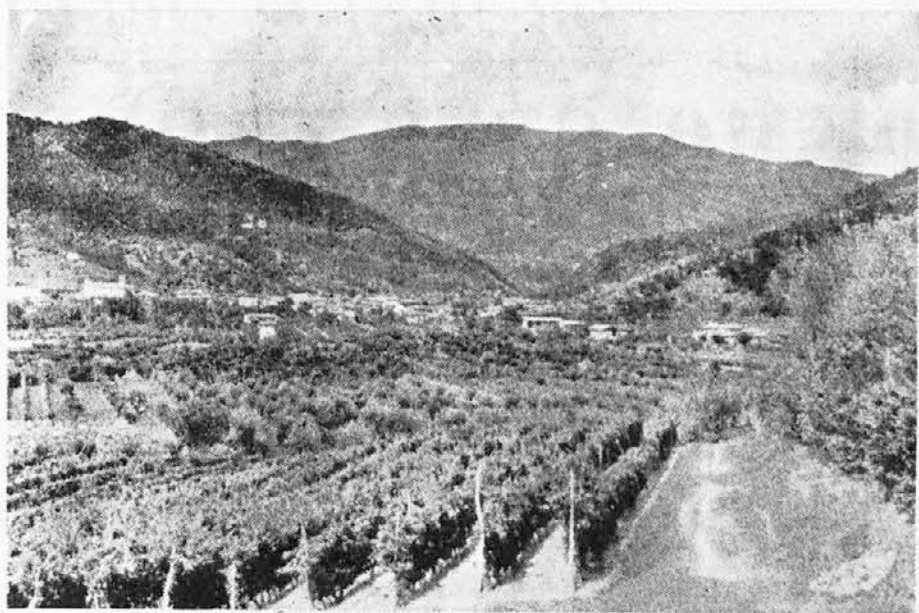
« O, to pa to! Hudir je pa, hudir ». Rekši, se stegne po mizi, pomakne klobuk nazaj in z glavo pritrkova-je pravi: « Saj sem ga jaz presekal, o polnoči sem ga presekal, na dva kosa ».

« Povedi nam, kako je to bilo ».

« Takole: jaz stojim ob enajstih na barki za stražo pa — ».

« Pred si pa rekel, da o polnoči », seže mu France v besedo.

Krjavelj se ni dal ni temu ugovoru ni smehu motiti,

Pogled na Fojdo, kjer pridelujejo izredno dobro ka-pljico. V ozadju se vidi Ivančevo pogorje, ki loči Zgornjo Nadiško dolino od Furlanske ravnine

PODOBA FURLANSKE SLOVENIJE V DELIH

dr. ČERMELJA

Dr. Lavo Čermelj, ki je profesor fi-zike in matematike, je praznoval v pre-teklek mesecu 75 let svojega življenja od katerih je porabil najmanj petdeset let za to, da je pisal o slovenskih na-rodništvu in v svet. Zelo dosti je pisal tudi o nas furlanskih Sloven-cih in sicer ni uporabljal dosti fraz, ampak v glavnem številke: Koliko nas je bilo leta 1901, koliko leta 1911 in ko-liko leta 1921. Nič ni svojega dodal, ampak je številke o furlanskih Slo-vencih pobral iz ljudskih štetij, censi-mentov, ki jih je zbral Centralni sta-tistični urad v Rimu. Leta 1946 je na-pisal posebno brošuro v treh jezikih, v angleškem, francoskem in ruskem jeziku o Beneški Sloveniji, kakor pravijo včasih drugi Slovenci o nas. Leta 1950 je spet zbral razne članke: geografske, zgodovinske, gospodarske in o umetnosti ter o etnografiji v na-ših krajih za knjigo, ki se je imeno-vala «Beneška Slovenija» in je izšla v Gorici pod imenom Damira Feigla in Viljema Nanuta.

O nas furlanskih Slovenceh je pi-sal dr. Čermelj še v raznih drugih knjigah, ki jih je izdal na nemškem, angleškem, francoskem in ruskem je-ziku med dvema vojnama in v letih po drugi svetovni vojni. Kadar koli je pisal o tržaških in goriških Slo-vencih, je zmerom pisal tudi še o fur-lanskih Slovenceh. Kadar je pisal o ad-ministrativni in politični razdelitvi Ju-lijske krajine in navajal imena občin in vasi, našeljenih s Slovenci v videm-ski pokrajini, je prvi uvedel stalno rabo takih krajevnih imen, kakor jih uporablja domače slovensko prebiva-lstvo po pravopisnih in slovniških do-ločilih slovenskega jezika.

Analiziral je tudi življenjske raz-mere v Furlanski Sloveniji na podla-gi podatkov Centralnega statističnega urada v Rimu in raznih popisov vi-demske pokrajinske uprave in zbor-

nice za industrijo, trgovino in kmetij-stvo v Vidmu, ter priobčil te izsledke v raznih revijah. Poslednje njegovo večje delo o Furlanski Sloveniji je obdelava statističnih podatkov iz leta 1951 obdelanih v publikaciji: «Tržaško ozemlje ter goriška in videmske po-krajina», ki je izšla leta 1958.

Po podatkih, ki jih je dr. Čermelj zbral o Furlanski Sloveniji v tride-setletnem svojem delu o Slovenceh v Furlanski Sloveniji na podlagi uradnih italijanskih dokumentov, so pisali in razširjali znanje o nas v svetu razni slovenski, italijanski in drugi prouče-valci narodnih manjšin v svetu. Dr. Čermelju želimo še dolgo plodno de-lovanje v polnem zdravju!

Zbrani spisi Ivana Trinka

Pred nedavnim so izšli v Trstu v založbi Slovenske kulturno-gospodarske zveze zbra-ni spisi Ivana Trinka. Knjiga obsega 320 strani z več foto-grafijami Trinka in njegovega rojstnega kraja. Zaradi poma-njkanja prostora ne moremo danes obširneje opisati tega zares pomembnega dela in zato bomo o tem na široko poročali v božično-novoletni razširjeni številki.

Knjiga stane samo 1.000 lir in jo lahko dobite na našem uredništvu ali pa na Prosvet-nem društvu «Ivan Trinko» v Cedadu. V prodaji jo pa imajo tudi sledeče knjigarne v Vidmu: «Libreria Taranto-la», via Vittorio Veneto 20; «Libreria Aquileja», via Vit-torio Veneto 17 in «Libreria Carducci», Piazza XX settem-bre.

Josip Jurčič

DESETI BRAT

(odlomek)

Krjavelj in morski strah

Krjavelj ni nič posebnega počenjal. Smolo bral, kislega mleka gospodinji v vas prosit hodil, smolno olje prodajal po dva krajcarja funt, vranam in vrabcem nastavljal, verice streljal in pekel in jedel, crknjene prašiče po okrožju pobiral in doma za predpustno sla-nino in slaščico sušil, zvečer k sosedovim za peč hodil sest, pravil tam vselej in vsak večer, kako je morski strah, hudirja na barki, videl, ko je bil vojak, kako je kozo ozdravil, da ni več v pšenico hodila, kako je «štatljivemu» konju navado odpravil itd. — nič drugega ni revež počel. To pa gotovo ni bogvedi kaj. In vendar so ga neusmiljeni jeziki raznesli za neumnega ali vsaj ma-ge prismojenega. Ker so vedeli, da je Krjavelj dobra duša in rad ustreže, imeli so ga za Jurčka in nalašč go-vorico napeljali na hudirja, na kozo in na take reči, da je le mož, pozabivši, kako je to stokrat že v raznih spremembah pravil, še enkrat isto reč ponovil. In če je ubožček malo drugače zategnil, če je danes dejal, da ga je bilo strah, ko je hudiča na kose sekal, jutri je pa rekel, da ga ni bilo nič strah, brž so ga dejali na osla in ga na laž stavili. Da, nekaj jih je bilo, ki celo niso verovali, da je bil Krjavelj kdaj morski vojak, ampak so hoteli vedeti, da ni v svoji vojaščini dalje prišel ko

OB DESETI OBLETNICI LONDONSKEGA SPORAZUMA

PISMO S.K.G.Z. PREDSEDNIKU ITALIJANSKE VLADE

(Nadaljevanje s 1. strani)

Proti določili člena 4, ki govori o zaščiti etničnega značaja, se je pregrešila državna uprava sama. Omogočila in vsiljevala je skoro vseh deset let sistematično zidavo begunskih naselbin v slovenskih naseljih tržaške občine, na Opčinah, Proseku in Križu, posebno pa še v občini Devin-Nabrežina. Slovensko prebivalstvo razume, da je treba begunce zgraditi stredo nad glavo, jih tudi z razumevanjem sprejema medse vselej, ko je naravno, da mora človek prebivati v bližini svojega delovnega mesta. Ne odobrava in obsoja prozorni načrt, kako »zdrobiti slovenski pas okrog Trsta« s posebnim ozirom na to, da je večina istrskih beguncev zaposlenih v Trstu, ki daje s svojo spodnjo okolico še velike možnosti zgraditve podobnih naselij. Se tako humani smoter se zaradi načina kako se uresničuje, spreminja v svoje nasprotje, v nehuman odnos do domačega slovenskega prebivalstva.

Razen malenkostnih podpor nekatere organizacijam in letošnje obljube ministrstva za turizem in prireditve, da se Slovenskemu gledališču v Trstu prizna status primarnega ansambla, niso bile »slovenske prosvetne, kulturne, družbene in športne organizacije deležne enakih ravnanj kakor druge ustrezne organizacije, glede pomoči iz javnih sredstev«, kakor to določa člen 4 b.

Ugovori, da nekatere slovenske organizacije le dobivajo državno podporo — o tem upravičeno pričakujemo objavo podrobnih podatkov — niso utemeljeni, ker niso deležne podpore na svojih področjih najpomembnejše ali važne slovenske kulturne in podporne ustanove, kakor Glasbena Matica, ki vzdržuje v Trstu in v Gorici edino slovensko glasbeno šolo s 180 učenci, Narodna in študijska knjižnica, ki je edina tovrstna slovenska ustanova v Trstu s 30.000 zvezki, podporna organizacija Dijaška Matica, ki vzdržuje slovensko dijaško domova v Trstu in v Gorici s 180 gojenci, Slovenskega prosvetna zveza z 20 člani-prosvetnimi društvi.

Vsi formalistični ugovori, da Slovenci nimamo na las podobnih organizacij, kakor so italijanske, dokazujejo nepravilnost izpolnjevanja to določilo. Obstaja tudi konkretni primer, ko je sama državna oblast preprečila, da bi si slovenska ustanova pridobila ustrezen status.

Slovenska šola na Tržaškem je bila enako kot italijanska šola na drugem področju v londonskem sporazumu deležna podrobnih določil v členu 3 in v podrobnem seznamu. Treba je priznati, da so se ta določila, z velikimi težavami sicer izvajala. V tem obdobju je bila slovenska šola v Italiji uzakonjena. Zakon je potrdil obstoj slovenske šole na Tržaškem in v Goriskem, ima pa veliko pomanjkljivost, da ne daje beneškim Slovincem pravice do šol v materinem jeziku tudi najnižje stopnje. Nemudoma bo treba omogočiti slovenski mladini strokovno šolanje in vajeniške tečaje v materinem jeziku.

Uporaba materinega jezika

Od vsega, kar se ne izvaja ali v zelo pomanjkljivi meri, je za Slovence na Tržaškem najbolj boleča določba iz čl. 5, ki pravi, da »bodo pripadniki slovenske etnične skupine lahko svobodno uporabljali svoj jezik v osebnih in uradnih stikih z upravnimi in sodnimi oblastmi in imeli pravico prejemati od oblasti odgovore v istem jeziku, pri ustnih odgovorih, bodisi neposredno ali po tolmaču; v korespondenci morajo oblasti zagotoviti vsaj prevod odgovora«.

Isti člen daje pravico do javnih napisov v slovenskem jeziku v predelih, kjer prebiva vsaj četrtina slovenskega prebivalstva.

V veliki večini državnih, pokrajinskih in tržaških občinskih uradov, pripadniki slovenske skupnosti na Tržaškem ne morejo uporabljati materinega jezika, tudi zaradi tega, ker se še ni nobeden izmed teh uradov potrudil, da si oskrbi osebje z znanjem slovenskega jezika za mesta, ki pridejo v dotiko s strankami. V redkih državnih uradih, kjer so dopustne vloge v slovenskem jeziku, si je treba vsakokrat posebej dobesedno izbojevati pravico, da se take vloge sprejmejo.

Kljub morebitnim navodilom višjih organov, da je treba priznavati državljanom slovenske narodnosti pravico do uporabe materinega jezika, se ta navodila ne bodo izvajala, če ne bo disciplinske odgovornosti za to. Velika večina uradnikov se danes upira izvajanju teh navodil, predvsem zaradi tega, ker sodi, da je prva njihova naloga braniti Trst pred »infiltracijo«.

Celo najodgovornejši državni funkcionar dr. G. Palamara, ki je bil po podpisu londonskih dogovorov imenovan za prvega generalnega vladnega komisarja za Tržaško ozemlje, je vladni nasvetoval, kaj naj stori, da ne pride raba slovenskega jezika do veljave. To je storil v znanem pismu, ki ga ni nikoli demantiral, kjer se zavzema, naj se ne priznajo diplome jugoslovanskih univerz, zato ker bi ti absolventi »ved-

no manj poznali italijanski jezik, zaradi česar bodo tudi iz praktične potrebe zahtevali uporabo slovenščine v odnosih z javnimi in sodnimi uradi«.

V najhujšem nasprotju z določili Posebnega statuta je ponižujoča in žaljiva prepoved rabe slovenskega jezika na sodišču, ki je za Slovence — italijanske državljane po čl. 137 fašističnega kazenskega postopnika kaznivo, če le-ti poznajo italijanski jezik.

Tržaška občina je postavila leta 1963 na glavnem civilnem pokopališču v Trstu spomenik padlim v borbi proti nacifašizmu. Kljub temu, da je nad dve tretjini pokopanih v skupni grobnici slovenske narodnosti, je napis samo v italijanskem jeziku. Župan tržaške občine dr. M. Franzil bi pristal tudi na slovenski napis, če bi se ostanki padlih prenesli na vojaško pokopališče, ki ima mednarodni značaj.

Slovenski kulturni domovi

Slovenci ne dobivajo od oblasti niti odgovora v svojem jeziku, niti prevoda. Pokrajinska uprava tržaške pokrajine se je leta 1962 uprla objaviti statut dežele Furlanija-Juljska krajina v slovenščini.

Javni napisov v slovenskem jeziku v tržaški občini ni, razen na zgradbah slovenskih šol. V okoliških občinah s slovensko večino je nekaj napisov, ni pa napisov od vseh glavnih državnih cestah.

Kulturni dom v Trstu, za katerega se je italijanska vlada s pismom 5. oktobra 1954 obvezala, da nudi potrebna sredstva, bo dokončan šele letos. Več kot petletna zamuda, ki je nastala zaradi nerednega izplačevanja denarnih obrokov in zaradi šestletne zamude pri izdaji gradbenega dovoljenja s strani pristojnega ministrstva, je spravila v nevarnost dokončanje del

zaradi velike podražitve gradbenih storitev. Dom bo zaradi tega lahko dovršen le z uporabo znatnih sredstev iz prostovoljnih prispevkov. Prosvetni dom na Opčinah je bil pred leti izročen, dočim ni bivši Narodni dom pri Sv. Ivanu še danes na voljo slovenski skupnosti.

Slovenski bančni zavod, Tržaška kreditna banka, je bil ustanovljen in redno posluje že pet let, toda nima še pravice poslovati z inozemstvom.

Mešana italijansko - jugoslovanska komisija, katere ustanovitev določa člen 8 Spomenice, zato da »pomaga in daje nasvete o vprašanjih, ki se tičejo etničnih skupin«, ni izpolnila pričakovanj. Kakor je prispevala k rešitvi določenih vprašanj, je bila ob drugih zelo važnih neučinkovita.

Gospod predsednik!

Slika, ki se nam nudi ob deseti obletnici podpisa in začetka izvajanja Londonskega sporazuma, slovensko skupnost v Italiji le delno zadovoljuje, ker sodi, da je deset let zadosti tudi ob še tako zavirajoči birokraciji, da bi se vsaj ob zaključku tega obdobja bistvene obveze glede njenih točno določenih pravic izvajale.

Vlada je sporazum svobodno podpisala in bi bila morala storiti vse, kar je bilo potrebno, da bi se omogočilo izvajanje in da bi se tudi izvajal. To ji je narekovala dana beseda in obveznost do lastnih državljanov slovenske narodnosti.

Slovenska skupnost v Italiji sicer z zadoščenjem beleži določene politične premike v odnosu do nje, ki so prišli do izraza v programski izjavi sredinsko-leve večine v tržaškem občinskem svetu 12. decembra 1963, ki pravi, da »mora politika do slovenske manjšine podpirati predvsem razvoj skladnega in civiliziranega sožitja« med državljani obeh jezikov in »pospeševati človečanski razvoj manjšine ter ščititi njene zakonite potrebe glede jezika kulture in običajev«.

Hkrati izraža svojo zaskrbljenost, da ta izjava ne bi ostala deklarativna zaradi ozkega konkretnega programa nove večine, počasnosti njenega izvajanja, predvsem pa zaradi nekaterih nesprejemljivih izsiljevalnih stališč do slovenskih volivcev in majhne pripravljenosti, sprejemati nove ukrepe v korist manjšine, ki je prišla do izraza v nastopu zastopnika krščanske demokracije pred tržaškimi občinskimi svetom julija letos.

Enako postopanje za vse Slovence

Mnenje, da so določbe Posebnega statuta veljavne samo za Tržaško ozemlje — ki pa se tudi tu v celoti ne izvajajo — sloni samo na ozihih pravnih postavkah v zvezi z mednarodnim dogovorom v Londonu. Nima pa nobene veljave, če jo presojamo v spoznanju, da je Posebni statut le konkretizacija splošnih načel Splošne deklaracije o človeških pravicah Organizacije združenih narodov, Posebni statut ob pomanjkanju tovrstne notranje zakonodaje, konkretizira tudi načela, izražena v členih 3 in 6 republiške ustave in v členu 3 Posebnega statuta dežele Furlanija-Juljska krajina.

S tem v zvezi Vas moramo, gospod predsednik, opozoriti na izrecno zagotovilo Vaše vlade, da se bo ustava republike integralno izvajala. Prepričani smo, da pomeni ta obveza tudi dolžnost, sprejeti vse ukrepe, zakone in propirke zakonov, ki bodo odražali duha obeh omenjenih členov ustave.

Smatramo za potrebno poudariti, da je zelo nujno omogočiti šolanje vseh Slovencev v njihovem materinem jeziku ne glede na to, v kateri pokrajini prebivajo, torej tudi Slovencev v videmski pokrajini. Prav tako je nujno tudi razveljaviti še vedno veljavne člene fašistične zakonodaje, ki prepo-

vedujejo uporabo slovenščine na sodiščih, ki onemogočajo na ustrezen in lahek način vračanje prvotnih oblik slovenskih priimkov in ki ne dopuščajo slovenskih krstnih imen. Nujno bi morala biti uzakonjena tudi pravica, da bodo vsi pripadniki slovenske etnične skupnosti v Italiji, brez izjeme, lahko uporabljali svoj jezik v osebnih in uradnih odnosih s predstavniki poističnih, upravnih in sodnih oblasti v vseh treh pokrajinah dežele, da bodo lahko dobili odgovore, dokumente in potrdila v svojem jeziku. Iz tega izhaja tudi nujnost, da bi moralo biti v uradih omenjenih oblasti nameščeno tolikšno število funkcionarjev, uradnikov in sodnikov, ki bodo popolnoma obvladali slovenski jezik in s tem omogočili izvajanje vseh pravic. Končno je nujno, da se začne izenačevati dajanje podpor iz javnih sredstev slovenskim kulturnim, vzgojnim in športnim organizacijam v vseh treh pokrajinah, s podporami, ki so jih deležne podobne italijanske organizacije.

Gospod predsednik!

Ko torej izvršni odbor Slovenske kulturne gospodarske zveze v Trstu ocenjuje posledice izvajanja določb Spomenice o soglasju v Londonu ob priliki desetletnice njenega podpisa, si samo na zgornj obrazložen način razlaga obljubo Vaše vlade o integralni izvedbi republiške ustave. Prepričani smo, da bodo tako zagotovljene pravice Slovencev v Italiji okrepile zaupanje v državo in njene organe.

Z odličnim spoštovanjem

Trst, 20. novembra 1964.

PREDSEDNIK:
(Boris Race)

NA VZHODU SIVEGA KANINA

REZIJA - SVET ZASE

Rezija je svet zase. Rezijani se čutijo narod, njihova dolinica je dežela, kakor je dežela Karnija ali Furlanija. Zanimivo je, da se je stara teorija poljsko-ruskega znanstvenika Baudoina de Courtneya, da so Rezijani oziroma njihovo narečje slovensko - turanskega izvora, vtisnila v mišljenje Rezijanov. Italijanski profesorji so do nastopa fašizma zagovarjali to Courtenayevo teorijo, da se ne bi Rezijani čutili navezane na druge Slovence okoli sebe, kar se jim je, italijanskim profesorjem, zdelo prenevarno iz političnih razlogov. Tako so si Rezijani zapomnili to Courtenayevo teorijo, da so ruskega izvora, medtem ko so na Avare čisto pozabili, ker je bil preprostemu rezijanskemu človeku pojem Rusov in zavest bližnjega slovenskega sorodstva nekaj, medtem ko pa pa jim Turan in Avari niso bili blizu, so jim bili tuji in so jih izpustili iz spomina in si zapomnili samo Ruse in slovansko sorodstvo z njimi.

Pred prvo svetovno vojno pa je bilo še to, da se je tri četrtine Rezijanov ukvarjalo s krošnjarstvom, vsi starejši moški so takrat dobro govorili slovenski in tudi

znanje drugih slovanskih jezikov, kar jih je bilo zastopanih v bivši Avstriji, je bilo izredno razširjeno po rezijanski dolini.

Leta 1939 je neki slovenski znanstvenik našel v štirih rezijanskih vaseh kar enajst Ukrajink, Poljakini in Čehinj, ki so prišle z rezijanskimi krošnjarji v Rezijo kot njihove žene na rezijanske domove in tu ostale ter postale v vsem prave Rezijanke. Nekaj je k večjem znanju književne slovenščine med Rezijani pripomoglo tudi to, da je bila med dvema vojnama dobra tretjina Slovencev pod Italijo in da so se Rezijani razširili po Goriškem, Tržaškem, po Notranjskem in okoli Idrije. Rezijani so v teh krajih delali kot trgovci, brusači, vojaški kantinerji in v raznih poklicih. Večinoma so se po letu 1945 vrnili nazaj v Rezijo ter odnesli s seboj znanje slovenskih primorskih narečij.

Rezijani imajo poleg tega še svoj posebni lokalni patriotizem, ki je tako močan, da je pokazal doslej zmeraj močno asimilacijsko silo. V osrednji rezijski vasi, na Ravenci, so bili 1. 1939, tik pred drugo vojno, samo pri štirih hišah posestniki domačini Rezijani, vsi drugi so bili furlan-

ski priseljenci, vendar je vas ohranila svoje staro rezijansko narečje kot občevelni jezik, ki ga niti država niti cerkev - saj uradno to ni bila slovenščina - niso mogli tako vneto zatirati kakor drugod po Furlanski Sloveniji.

Kaj bi rekel stari znanstvenik Baudoin de Courtney, ko bi se med drugo svetovno vojno prebudil iz svojega mrtvega sna in stopil iz svojega saint-peterburškega groba in bi naletel tam na stepah pred Caricinom-Stalingradom-Volgogradom, kakor se to mesto imenuje zadnjih petdeset let, na italijansko divizijo »Julio«, a v njej na rezijanske alpine, na potomce tistih Rezijanov, ki je njih jezik in govorjenje študiral okoli 1870-1880 in jim po pomoti pripisoval turansko rusko poreklo. Še bolj bi bil prepričan v svojo zmoto, ker bi jih videl, kako jih italijanska komanda uporablja v Rusiji za tolmače in posrednike z ruskim ljudstvom, katerega jezik so ti Rezijani kaj hitro razumeli in se z ruskimi mušiki in babuškami kaj hitro razumeli. Kaj bi se ne razumeli ko so pa Rezijani Slovinci s svojim posebnim narečjem, ki se je ohranilo v svoji zaprti rezijanski dolini. Saj so se razumeli v prvi in drugi svetovni vojni tudi v Sloveniji, kamor so prišli kot redni vojaki italijanske vojske, razumeli so se povsod v srednji Evropi, na Madžarskem, kjer so prebivali Slovaki ali pa Rusini, na Češkem in Poljskem, povsod, koder so naleteli na slovanska prebivalstva. Njihovi italijanski oficirji so samo strmeli, ker so znali vse te jezike, kamor jih je pošiljalo italijansko armadno poveljstvo, a oni sami, ti oficirji, pa so znali le italijanščino iz svojih vojaških akademij.

Zanimivo je, da Rezijane razume pol Evrope in še čez v Sibirijo ko govorijo svoj jezik, le doma v Reziji jih ne razumejo ne oblasti, ne italijanski duhovniki, nobeden, ki jih pošlje tja italijanska država in jih zato plača.

Rezijani v svoji narodni noši

DA
ROMA
A
MONTREALcon coincidenze immediate
per le maggiori città
del

CANADA

voli diretti trisettimanali
tariffe ridotte per emigrantiVOLATE
Canadian
Pacific